

prilozi

PAVAO ŽIVKOVIĆ:

Baštinici zaostavštine Braila Tezalovića

Pitanje baštinske zaostavštine Braila Tezalovića nije do danas u potpunosti razjašnjeno. Postoje različiti stavovi kad je riječ o pravom i jedinom nasljedniku Brailove zaostavštine u Dubrovačkoj Republici. No, prije razrješenja ovog problema, što je glavni cilj ove kratke rasprave, želim sa nekoliko podataka bolje osvijetliti ovu veoma interesantnu ličnost, koja se provlači kroz literaturu srednjovjekovne bosanske historije. Uzgredno ovu ličnost su pominjali D. Kovačević¹⁾, A. Babić²⁾, M. J. Dinić³⁾, Č. Truhelka⁴⁾, R. M. Grujić⁵⁾, V. Čorović⁶⁾, G. Čremošnik⁷⁾. I u nekim sintezama ova ličnost se pominje u jednoj ili dvije rečenice. Više podataka o ličnosti Braila Tezalovića, njegovoj trgovačkoj i diplomatskoj aktivnosti biće saopšteno u posebnoj studiji, o samom Brailu.

- ¹⁾ D. Kovačević, **Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni**, Djela, Odjeljenja istorijsko-filoloških nauka Naučnog društva BiH, knjiga 13, Sarajevo 1961.
- ²⁾ A. Babić govori o ovoj ličnosti u svojim dvjema raspravama: **O odnosima vezaliteta u srednjovjekovnoj Bosni**, Godišnjak istorijskog društva BiH 6./1954/29-44. i **Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni**, Radovi naučnog društva NRBiH, odjeljenje istorijsko-filoloških nauka 5./1960/11-70.
- ³⁾ M. J. Dinić, također pominje Braila Tezalovića u svoje dvije rasprave: **Humsko-Trebinjska vlastela, SAN**, Odelenje društvenih nauka, Beograd 1967. i **Trg Drijeva i okolina u srednjem veku**, Godišnjica Nikole Čupića 47./1938/109-148.
- ⁴⁾ Č. Truhelka, **Konavski rat (1430-1433)**, GMZ 29, (1917) Sarajevo 1918, 145-211.
- ⁵⁾ R. M. Grujić, **Konavli pod raznim gospodarima od 12-15 veka**, Spomenik SKA 66, Zemun 1926, 3-123.
- ⁶⁾ V. Čorović, **Kako je Radosav Pavlović prodao dubrovčanima Konavlje (1423-1427)**, Godišnjica Nikole Čupića 36, (1927) 73-109.
- ⁷⁾ G. Čremošnik, **Bosanska kraljica Gruba**, Godišnjica istorijskog društva BiH 4, (1952) 147-163.

Bio je trgovac iz Prače, a živio je i radio na dvoru porodice Pavlovića u prvoj polovini 15. vijeka. Prvi put se pominje 8. februara 1399. godine, kao svjedok u primanju svetodmitarskog dohotka u iznosu od 2000 perpera za kralja Ostoju. Među svjedocima se pominje »Brayllo Michovích doanerijs de Ledenice.«⁸⁾ Brailo Tezalović je bio komornik na dvoru porodice Pavlovića, i zbog svojih diplomatskih sposobnosti, uživao je veliki ugled u Dubrovačkoj Republici, kojoj je često služio kao posrednik u odnosima sa jednim od oblasnih gospodara, prvo Pavlom Radenovićem, a nakon njegove smrti sa njegovim sinovima. Petrom i Radoslavom Pavlovićem. Istaknuti trgovac, koji se obogatio trgovačkom i diplomatskom aktivnošću, ostavio je testamentom četiri stotine dukata uz dobit od 5% u Dubrovačkoj Republici. Testament je sačinjen 20. januara 1446. godine u Dubrovniku.⁹⁾ U nauci se zadržalo mišljenje da su pomenute dukate nasljeđivali zajedno Vlatko Popović iz Vrhbosne i Brailov sinovac Juraj Bogišić. Anto Babić u svojoj studiji: »Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni«, smatra da se Juraj Bogišić »iza godine 1466. pojavljuje kao jedini potomak i baštinik svoga odavno umrlog strica Braila Tezalovića.«¹⁰⁾ Ovakav stav autor je prihvatio na osnovu objavljenih izvornih dokumenata: (**Monumenta Serbica od Miklošića**).¹¹⁾ Ni Lj. Stojanovića objavljeni izvorni dokumenti: — **Stare srpske povelje i pisma**^{12a)} ne daju jasnu sliku o ovom problemu. Iz njegovih objavljenih izvora dokumenta: **Povelje i pisma II**, može se vidjeti da se Vlatko Popović pominje sam kao baštinik četiri stotine dukata za 1466. i 1468. godinu, a već naredne 1469. godine zajedno sa Jurajem Bogišićem. U oba slučaja, i za 1466. i 1468. godinu Vlatko Popović je sam podigao kamate. Pronalaskom dva nova dokumenta u Dubrovačkom arhivu, koji govore o ovome, pitanje baštinika zaostavštine Braila Tezalovića biće malo više razjašnjeno. Uloženi četiri stotine dukata Brailo Tezalović ostavio je na korištenje svojoj ženi Vitosavi »a poslije njenog života rečene dukate će uzivati kći Jelača i poslije Jelače njeni sinovi i ako nasljednika ne bude imala Jelača moja kćerka hoću da gore navedene dukate i njihov plod bude nasljednicima moje braće... et Chivao et de Bogissa...«¹²⁾ Pošto su sinovi Brailovi: Radonja i Radosav umrli bez potomstva, to su se uložnim dukatima mogle koristiti Brailove kćeri. Kćerka Vladislava je umrla

⁸⁾ K. Jireček, **Spomenici srpski**, Spomenik SAN 11 (1892) 103. Babić napominje da Brailo: »Prvi put se pominje 8. februara 1399. kao carinik (doanerijs) kneza Pavla Radenovića u Ledenicama...« A. Babić, **Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni**, 63.

⁹⁾ Historijski arhiv u Dubrovniku, **Testamenta de Notaria 14, 24**, 20. I. 1446.

¹⁰⁾ A. Babić u svojoj raspravi **Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni** na strani 65, u fusnoti 313, zastupa ovo mišljenje, iako se iz objavljenih izvornih dokumenata: **Stare srpske povelje i pisma**, Ljube Stojanovića u 746. i 747. dokumentu može vidjeti da se poslije 1466. godine u podizanju kamata javlja Vlatko Popović.

¹¹⁾ F. Miklošić, **Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii**, Viena 1858, 476. U ovom izvornom dokumentu autor sabranih dokumenata daje genealogiju Mihojevića (Hvalovića), ali se ne pominje da je Juraj Bogišić jedini baštinik Brailove zaostavštine.

^{12a)} Lj. Stojanović, **Stare srpske povelje i pisma II**, Beograd — Sr. Karlovci 1934.

¹²⁾ Historijski arhiv u Dubrovniku, **Diversa Natoriae 54, 51'** 16. II. 1470.

bez potomstva: а сада се владисава за вранова вилевина с дуброк камате на уложене 400 dukata koristila je druga Brailova kćerka Jelača: а сада се врана за ануча ственила с четри¹³ Dobit od kamata na ulozenih četiri stotine dukata iskorišćavala je Jelača sve do 1466. godine. Već 1. januara 1466. godine u svojstvu nasljednika četiri stotine dukata javlja se: »comes Vlatko Popović propinquus comitis Brajlo Tezalović et filiae eius Jelača«. ¹⁴) Pomenuti Vlatko Popović, koji se predstavljao kao jedini nasljednik i rođak Tezalovića, a takvog ga je smatrala Brailova kćerka Jelača, podizao je kamate na uložene dukate sve do 1469. godine. Te godine 24. januara primio je Vlatko Popović na ime kamata na ulozenih četiri stotine dukata dvadeset dukata, koliko je iznosila dobit za jednu godinu. Kamate je Vlatko Popović podigao za 1469. godinu zajedno sa Jurajem Bogišićem, sinom Bogiše Hvalovića, brata Brailova. Isti Vlatko Popović primio je kamate na ulozenih četiri stotine dukata još i ranije u dva navrata: доходокъ въ дуката заате¹⁵.

Kako je Juraj Bogišić smatrao da je po testamentu on zakoniti nasljednik 400 dukata, morao je u Dubrovnik odvesti svjedoke, koji će potvrditi njegovu rodbinsku vezu sa Brailom Tezalovićem. Iste 1468. godine, avgusta mjeseca, u Dubrovniku se javljaju svjedoci, koji potvrđuju da je Juraj Bogišić najbliži i jedini pravi rođak Brailov:«

† нека зна галъ кнезъ вранъ и глѣоцтвѣ влаетела дубровачинѣхъ праве сашге гална херцига влатка како понска синовацъ кнеза вранаа тезаловића юранъ корнинића а корнинъ се је знао с дубрѣ вѣводе радосака прѣкоромъ хукао да писомъ сръдочнъ ли прѣдъ лно совоучиниени поканари и влаетели госноцтва вашига прѣдъ кнезомъ никшоѣмъ вѣнићемъ и прѣдъ кнезомъ вартоломъ живановићемъ и прѣдъ кнезомъ андрѣшкоомъ соркочевићемъ и прѣдъ кажалкромъ маринкоѣмъ како естъ юранъ прави влаетъ ни синовацъ кнеза вранаа ѿ врата мѣ се родитъ¹⁶.

Među svjedocima pominju se: knez Rušier Divčić, Pavao Vražičić, Stjepan Aleksić, Radosav Šubić, Tvrtko Duimović, Tvrtko Dračić, Ivan Dračić, Radić Dragulević i Radonja Vuhvić, Juraj Bogišić, sin Bogiše Hvalovića, a sinovac Brailov, imao je još dva brata: Vukašina i Bjelijaka, što se vidi iz svjedochenja: а бише с корнише три синоре вѣкашии и вѣклимакъ и юранъ¹⁷.

Iako je Juraj Bogišić pomoću svjedoka pokušao dokazati svoju rodbinsku povezanost sa pokojnim Brailom Tezalovićem, a time se i predstavio kao jedini i pravi baštinik zaostavštine Brailove, ipak se i naredne 1469 godine javlja Vlatko Popović kao korisnik kamata. Vlatko se i dalje pojavljuje kao korisnik kamata Brailove zaostavštine na osnovu testamenta koji je ostavila Brailova kćerka Jelača, što se da naslutiti iz dokumenta u notarijama, u kome se, između ostalog, kaže »... pro prode ducatore quadringentorum dicti olim Braili qui sunt in dicto comuni Ragusii ad ipsum Vlatcum spectare et pertinere virtute testamenti olim Jelaze filie dicti

¹³) Lj. Stojanović, *Stare srpske povelje i pisma II*, Beograd — Sr. Karlovci 1934. 748.

¹⁴) Vidi napomenu 13.

¹⁵) E. Fermendžin, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica*, Zagrabiae 1892, MCIXX.

¹⁶) F. Miklošič, *Monumenta Serbica*, 404.

¹⁷) Lj. Stojanović, *Povelje i pisma II*, 748.

¹⁸) F. Miklošič, *Monumenta Serbica*, 467.

olim Braili Tesalovich...¹⁹⁾ Analizirajući testamenat Brailov, Vlatko Popović, i pored testamenta koji se pominje, a koji je ostavila Jelača, nije imao pravo na baštinu Braila Tezalovića. S obzirom na to da je utvrđeno srodstvo Juraja Bogišića sa Brailom Tezalovićem uz pomoć svjedoka, Vlatko Popović se zadovoljio podjelom podignutih kamata sa Jurjem Bogišićem. Posljednji put Vlatko je primio kamate zajedno sa Jurjem Bogišićem 14. januara 1469. godine. Tom prilikom Vlatko je izjavio:

ли влатко поповић дѣлаѣ на знанне свакѣмъ человекѣ ере прииѣ с моѣмъ родинае коѣ юрнемъ хваловићеѣ ѿк княза и ѿк властела дѣвровачцехъ ꙗко дѣкати влаткѣ ѿ поставе наше влжжикѣ княза бранла тезаловића що га е пристовао на годнире прѣта с четири ста дѣката коѣ има с комѣнѣ дѣвровачкомѣ и есмо плакени за сва времена минѣта и за годнире чѣстѣ лето ꙗко жинара минѣ²⁰⁾

Već naredne 1470. godine Vlatku je to pravo bilo uskraćeno snagom Brailova testamenta. Juraj Bogišić se od ove godine javlja sam kao jedini i pravi baštinik dukata, koje je Brailo Tezalović ostavio. Kada se 1470. godine pojavio Vlatko Popović sa namjerom da podigne kamate, bio je odbijen u Dubrovačkoj Republici. Tom prilikom je priznao da on nije nasljednik, nego da je to Juraj Bogišić: »dictum Qualovich fuisse filium dicti Bogisse fratris suprascripti olim Braili Tesalovich qui Guiragh per testamentum dicti Braili fuit vocatus et ducatorum quadringentorum dictumque prode ad ipsum Guiragh et ad nullum spectare...²¹⁾ Juraj Bogišić, kao pravi i jedini zakoniti nasljednik Brailove zaostavštine, može podići kamate na uloženi četiri stotine dukata, a one iznose dvadeset dukata godišnje »od ove godine pa svake naredne podizati u Dubrovačkoj Republici ili pak ulagati u dobit²²⁾ Vlatko Popović više nema nikakvo pravo na uloženi četiri stotine dukata niti na kamate« a ni bilo ko drugi, ko bude tražio osim pomenutog Đurđa Bogišića²³⁾ Potkrepljujući ovu tvrdnju uz ovaj kratak prilog, prilažem dva pronađena dokumenta iz Dubrovačke arhive koji osvjetljavaju spor oko Brailove zaostavštine.

Prilog — 1

Vlatchus Popovich Bosnensis, habitator in Verchbossnia, qui pretendebat se esse propinquum olim Braili Tesalovich, et ducatos viginti qui dantur annuatim per comune Ragussi pro prode ducatorum quadringentorum dicti olim Braili, qui sunt in dicto comuni Ragusii ad ipsum Vlatchum spectare et pertinere virtute testamenti olim Jelača, filie dicti olim Braili Tesalovich sine heredibus defuncte. Videns testamentum dicti olim Braili qui fuit principalis dominus ducatorum quadringentorum et prodis illorum, de quo testamento con-

¹⁹⁾ Historijski arhiv u Dubrovniku, *Div. not.* 54, 51, 16. II. 1470.

²⁰⁾ Lj. Stojanović, *Povelje i pisma II*, 749.

²¹⁾ Historijski arhiv u Dubrovniku, *Div. not.* 54, 51' 16. II. 1470. Hvalović se nije nazivao samo Bogišića nego i Brailo: »Braichi Chualovich de Prazza«. Historijski arhiv u Dubrovniku, *Debita Notariae* 14, 87, 14. I. 1427.

²²⁾ Vidi napomenu 21.

²³⁾ Vidi napomenu 21.

stat in libro testamentarum notarie in 1446 die XX januarii ad cart. 24, qui Brailus dict suo testamento, si Jelaza eius filia predicta moretur sine heredibus, sicut mortua est, vocat ad beneficium dicti prodis filios Bogisse eius fratris. Et videns ac clare cognoscens quod Guiragih Bogissich dictus Qualovich habitator sub Novi fuit filius dicti Bogisse, fratris dicti olim Braili, et quod ad ipsum Guiragh legitime et secundum testamentum dicti Braili spectat et pertinent prode dictorum ducatorum quadringentorum. Quod testamentum Braili quantum ad ordinationem dictorum ducatorum quadringentorum et prodis eorum, sic dicit formaliter: »Jo Brailo azo in deposito in lo Comun de Ragusa ducati quatrocento d' oro, delli quali ducati quatrocento dano proficto 5 per cento. Li quali ducati 400 voglio che la mia moier Vitosava posseda et golda li piglia lo fructo de essi in vita sua. Et poy la vita sua voglio che li goldi lo fructo de li dicti ducati Jelaza fiola mia et poi li soi fioli. Et se herede non haveisse Jelaza mia fiola voglio che li sopradetti ducati et lo suo fructi sia allo herede delli mei fradelli de Chiau(!) et de Bogissa et che lor li possedano et goldano et che li sopradeti li ducati 400 voglio che per nullo modo ne inzegno non se possano trar del comun de Ragusa da poy la morte mia. Et se tuti li sopradeti manchasseno che sono scritti qui, voglio chello proficto de li sopradetti ducati se debia dar allo mio proximo che sera piu propinquo maschulo, allo qual proficto de li dicti ducati vien lo termene alli primi de zenaro etc.«

Idem Vlatchus non coactus nec seductus sed sponte, scienter ex certa scientia et animo deliberato dixit, confesus fuit et recognovit predictum Guiragh Bogissich dictum Qualovich, fuisse filium dicti Bogisse fratris superscripti olim Braili Tesalovich. Qui Guiragh per testamentum dicti Braili fuit vocatus et vocatur ad beneficium dicti prodis superscriptorum ducatorum quadringentorum, dictumque prode ad ipsum Guiragh et ad nullum alium spectare. Et quod ipse Vlatchus nullum jus habet in dictis ducatis quadringentis nec in prode illorum, nec unquam aliquid petet aut queret per se vel alium de dictis ducatis 400 nec de prode illorum. Sed quod dictis Guiragh tanquam verus et legitimus saccessor prodis dictorum ducatorum quadringentorum amodo omni et sigu lo anno, debitis temporibus possit petere, exigere et habere a comuni Ragussi prode dictorum ducatorum quadringentorum videlicet ducatos viginti in anno, amota omni exceptione juris et facti. Renunciando. Hec autem carta etc. Judex ser Bartolus de Goze et Marinchus florii testis. **Historijski arhiv u Dubrovniku, Diversa Notariae 54, 51—51'**

Prilog — 2.

Testamentum Braylli Texalovich

MCCCCXLVI, indictione nona, die vigesimo mensis januarii Ragussi. Hoc est testamentum Braylli Texalovich dudum mortui repertum in notaria Ragussii alias ibidem per ipsum Brailum testatorem datum ad salvandum cum aliis testamentis vivorum iuxta morem, et hac ipsa die authenticatum per curiam dominorum consulum causarum civilium

Ragusii, videlicet, ser Nicolam Jo de Poza consulem et eius iudices ser Georgium de Goze, ser Johannem Mi de Menze, ser Blaxium de Ragnina et ser Nicolinum de Baseyo vigore et virtute libertatis sibi super hoc date et attribute hac ipsa die per maius et generale consilium civitatis Ragusii. Et cum propter examinationem prius et debite faciendam de ser Zupano de Bona et Nicoluo Stella, testibus ascriptis ipsi testamento. Qui ostenso sibi prius ipso testamento eorum sacramento per quem libet eorum separatim, more solito, facto dixerunt et testificati fuerunt se cognoscere eorum manum et scripturam existentem super ipso tesamento et etiam recordari se alias rogatos fuisse a superscripto Brayllo tunc existentee Ragusii, et sane et bone mentis ut se subscribere vellent pro testibus ipsius testamenti. Cuius quidem testamenti tenor sequitur et est talis videlicet: In Christi nomine, amen. Anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo trigasimo sexto, indictione quarta decima, die XII mensis novembris in Ragusa. Coram vobis testibus infrascriptis, nuy Braillo Texalovich pensando la condition della fragillita humana esser sottomessa a diversi et subiti casi et (nečitko) che l' omo morire et passare de questa vita presente misera l' e zerto ma le inzerto unde et quando et a die modo vegna questa morte. Ma io non vogliando morire intestado avegna de pocha roba, ma fina tanto che lla mia mente non e turbada chussi fazo at ordeno lo mio testamento ultimo. In prima lasso per decima et primitia a santa Maria cathedrale yperperi uno item lasso per mal tolleto yperperi 5 item lasso alla fraternita de santa Maria cathedral yperperi 2 item lasso a tuti li hospedali de Ragusa yperperi X che se parta alli poveri in mano per anima mia; item lasso a santo Francescho grossi 15 per cantar messa a voxas per l' anima mia; item lasso a santo Domenego grossi 15 per cantar messa a voxas: item lasso alli preti de santa Maria grossi 15 per cantar messa a voxas per l' anima mia et delli mey morti per che son tequando. Jo Brailo azo ni deposito ni lo Comun de Ragusa ducati quatrocento d' ovo delli quali ducati quatrocento dano proficto 5 per cento. Li quali ducati 400 voglio che la mia moier Vitossava posseda et golda li piglia lo fructo d essi in vita sua. Et poy la vita sua voglio che li goldi lo fructo de li dicti ducati Jelaza fiola mia et poi li soi fioli. Et se herede non havesse Jelaza mia fiola voglio che li sopradetti ducati et lo suo fructo sia allo herede delli mei fradelli de Chiau(!) et de Bogissa et che lov li possedano et goldano et che li sopradeti li ducati 400 voglio che per nullo modo ne inzegno non se possano trar del Comun de Ragusa de poy la morta mia. Et se tuti li sopradetti manchasseno che sono scriti qui, voglio chello proficto de li sopradetti ducati se debia dar allo mio proximo che sera piu propiquo maschulo, allo qual proficto de li dicti ducati vien lo termene alli primi de zenaro etc.«

Lo sorvascrito lasso azo scribuito vita mia com la mia man. Lasso li mey epitropi e fideli comissari ser Palladino de Gondola, ser Steffano de Zamagno, ser Vladissavo de Gozi, ser Steffano de Volqua, ser Marino(!). Quod quidem testamentum nullo testimonio rumpi possit 1446. 25. I Suprascripta Vitossava relicta suprascripti Braylli testatoris cui ipse testator in suprascripte testamento dimittit usus fructum et prode

ducatorum CCCC quos ipse Brayllus habet in comuni nostro, ex certa cui scientia confessus fuit habuisse ad domine rectore ser Marino Ra de Goze et suo parvo consilio, dante nomine comunis Ragusii, pro prode ipsorum ducatorum 400 secuto et restant solvi pro annis VIII finitis die primo presentis mensis ducatos auri centum octuaginta. Renunciando Et hoc in presencia magistris Thome de Anchona medici, Luce Martini de Florencia, Bernardi Bernardeti et Benedicti de Urbino omnium farensum et testium ad premissa rogatorum.

Historijski arhiv u Dubrovniku, **Testamenta Notariae 14, 24—24'**
20. I 1470.